EX TRACTATU

DE VERA RELIGIONE

THEOREMATA SELECTA

AD MENTEM S. THOMÆ AQUINATIS QUINTI ECCL. DOCT.

EMINENTISSIMO, AC REVERENDISSIMO PRINCIPI

JOHANNI JACOBO MILLO

S. ROMANAE ECCLESIAE CARDINALI AMPLISSIMO

SANCTISSIMI D.N. BENEDICTI XIV. PRODATARIO TITULI S. GRISOGONI

Nuncupata, publicè ad disputandum proponit.

FR. JOHANNES FRANCISCUS RIGO

GENUENSIS ORDINIS PRAEDICATORUM.

In Conventu S. Sabinae de Urbe S. Theologiae Auditor.

PRÆSIDE

A. R. P. F. VINCENTIO MARIA FIORAVANTI FERRARIENSI

SACRÆ THEOLOGIÆ LECTORE PRIMARIO.

Facta omnibus Argumentandi Potestate post Tertium.

ROMÆ M. DCC. LVI.
EX TYPOGRAPHIA S. MICHAELIS, PER OCTAVIUM PUCCINELLI.

Superiorum facultate.

EMINENTISSIME PRINCEPS.

QUod a Deo Optimo Maximo prœcatus sum, PRINCEPS EMINENTISSIME, *ut more, institutoque majorum nostrorum, eò tandem prospero appulsu deducerer, quo*

ſtudiorum meorum curſus, quietiſſimo in portu conſiſteret, hodierna die ampliſſimo dignationis tuae munere mihi gratulor conſequtum; quum in clientelam me, fidemque tuam recipere dignareris, & receptum de rebus difficillimis diſceptantem auctoritate tua, defenderes fortiter, & tuereris. Ac, ne quis à nobis hoc agi forte, miretur, quum nulla in me apud Eminentiſſimum Virum eſſe ſentiam merita, quae in ſpem tantam eveherent, ut patrocinio tuo frui tandem me poſſe confiderem, convertat animum reſpiciatque, quo ad longiſſime poterit, ſpatium praeteriti temporis, atque, quum inde uſque ab prima rerum tuarum memoria repetens, te viderit omnibus Viris doctis, Principem, & ad ſuſcipiendam, & ad perficiendam rationem horum ſtudiorum extitiße, atque bonis artibus, ſcientiiſque, praeſertim autem Religioni, te Mecoenatem inclytum a Deo Optimo Maximo datum, haud quaquam temerarii me auſus

re-

redarguet hodierna die, quum auctoritatem hujus loci contingere, & qualemquimque hunc meorum studiorum fructum, tuo obsequentissimus Nomini decernerem nuncupare, ut quae esset in me tuorum maxima vis meritorum, atque amplitudo, aliqua saltem significatione, & officii genere declararem. Nam ut primum, Casali, ubi natus es, loco nobili, & celebri Montis ferati Urbe, & copiosa, atque eruditissimis Viris, ac liberalibus studiis affluenti, è pueris excessisti, atque ab iis artibus, quibus aetas puerilis ad humanitatem informari solet, Senas studiorum causa missus, ibi celeriter te antecellere omnibus ingenii gloria contigit: postea Vir non tàm aetate, quàm sapientia, & suavissimis, gravissimisque moribus effectus nobilissimis Italiae Urbibus, praecipue tamen Anconae, & Bononiae, atque ultimo Romae, tantam in omni genere laudis gloriam es consequtus, ut in amplissimum Eminentissimorum Car-

di-

dinalium collegium adſcriberereris. Quum enim BENEDICTUS XIV. *Pontifex Maximus, (cujus ſapientiae merita nullius eſt tantum ingenii flumen, nulla dicendi tanta vis, tantaque copia, quae non dicam exornare, ſed enarrare ne quidem poſſit,) opera & ſtudio tuo praeclariſſimo uſus in graviſſimis Eccleſiae negotiis, omnibuſque iis muneribus, quae in* Curia Romana *primum, deinde verò in* Epiſcopatibus Anconitano, & Bononienſi, *ac tandem in* Supremo Pontificatus *culmine plurimorum annorum curriculo functus eſt, prudentiam tuam, dexteritatem, fidem, ſapientiae denique incredibilem vim, ac pene divinam expertus eſset, te arctiſſimo, & neceſſitudinis, & amoris ſui munere cumulavit, maxime verò hac ampliſſima* Cardinalatus *dignitate, qua totius* Reipublicae Chriſtianae *bono laetiſſime frueris.*

Etſi vero haec magna ſunt, PRINCEPS EMINENTISSIME, *tuus ta-*

men

men animus numquam hisce angustiis, quas natura nobis ad vivendum dedit, contentus, semper immortalitatis amore flagravit, cujus rei argumentum maximum illud est, quod non Religioni modo diligentissime provideres in optimis, sanctissimisque Hierarchis constituendis, verum & contra ipsius Religionis hostes ardentissimo in Christum Jesum amore ductus animadverteres. Atque haec quidem tua praeclarissima virtus mihi caussae fuit, cur cum potissimum hac die contra Spinozam, Hobbesium, Collinium, Tindallium, Woolsthonium, Mandevillium caeterosque non modo incredulos Atheos, Pantheistas, Latitudinarios (sic enim vocant). Verum & contra omnium ferme Haereticorum genus disceptaturus essem, te Mecenatem potentissimum, exoptarem vehementissime; Quod quum mihi summa felicitate tandem obtigerit, incredibili animi alacritate, in hoc doctissimorum virorum coetu dimicaturus pro-

deo

deo, confidens fore, ut Dei Optimi Maximi consilio constitutum sit, tenuitatem meam, vel ut dicam melius, veram Religionem de suis hostibus sub tanto Auspice triumphaturam. Dicebam.

EX TRACTATU
DE VERA
RELIGIONE.

I. Cum quaeſtio appetitio ſit cognitionis, quaeſtioniſque finis inventio, ut Author eſt Cicero (a) Quaeſtiones de vera Religione tractaturi, ut res non inanis, ſed totius humanae felicitatis in hac vita, Divina Religio monſtretur, ex eo quod totius cauſſae fundamentum eſt, ac baſis maximè exordiri placuit, videlicet Deum eſſe; cujus rei veritas ex eo primum coaleſcit, quod Atheorum nullus, etſi conatu omni, atque vi niſi ſint, uſquemodo probare potuerit Deum non eſſe.

II. Deinde verò cùm omnium gentium conſenſione per univerſum humanum genus haec noſtra ſententia ſicut Moyſis ſcriptis continetur longè, latèque pervagata ſit, Jure quodam inferimus hanc enunciationem, Deus eſt, multo certiorem videri debere viro ſapienti, ea qua ex gratia dicitur: Extitit Julius Caeſar, ſeù Alexander Magnus; ſi enim haec

a) Lib. 4. Accadem. quaeſt. pag. 40. Edit. Amſtelod. 1659.

duo posteriora verissima perhibentur, nec ab Sapientum ullo indubium unquam meritò revocantur, quià scriptores omnium gravissimi, sive Romanarum rerum, ut Vellejus (a) Paterculus, Svetonius (b) Plutarcus (c) Appianus (d) Dio Cassius (e) Plinius, Cicero innumeris penè suorum operum locis, sive Graecanicarum ut Demostenes (f) Diodòrus Siculus (g) Justinus (h) Arrianus (i) Aelianus (k) Plutarcus in Alexandro, Strabo (l) Appianus (m) Julius Solinus (n) Curtius caeterique passim eam nobis suis scriptis tradiderunt; omninò mirum videri debet quomodo cum non Scriptores modo aliqui, sed universum penè genus humanum hujus enuntiationis veritati adtestatum sit, de ipsa potuerint Athei addubitare. Omnium siquidem sapientum suasione firmatum est, quae de Mundi origine, Deique existentia ab Mose Judaeorum legislatore scripta sunt, jam olim in antiquissimis Phaenicum historiis contineri; quas è Sanchuniatone in unum Corpus redactas transtulit Philo Biblius (o) quaeque, & apud Indos (p) Egyptiosque (q) obtinuerint: quapropter apud Linum, He-

(a) Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 41. & alibi sæpè.
(b) Svetonius in Julio cap. 4. & sequen.
(c) Plutarcus in Cajo Cæsare.
(d) Appianus de Bello Civili.
(e) Dio Cassius lib. 41. Plinius lib. 7. cap. 25.
(f) Demostenes in oratione contra sectionem.
(g) Diodorus Siculus ad ann. 3. Olympiadis 105.
(h) Justinus lib. 12. historiar. cap. 12.
(i) Arrianus lib. 1.
(k) Aelianus variar. Historiar. lib. 13. cap. 7.
(l) Strabo lib. 14.
(m) Appianus lib. 2.
(n) Julius Solinus cap. 40.
(o) Viden. Eusebius lib. 1. præpara. Evang. & Plutarchus in Symposiaco 8. Problemate 1. Appollonius in Argonautico 4. Macrobius Saturnalium lib 7. cap. 16 cæterique ut Lynus Orpheus, Timotheus Cronographus, Scaliger lib. 1. Græcorum Chronicorum Eusebii.
(p) Indorum circa Dei existentiam, rerumque omnium efformationem sententiam erudite admodum tradit Strabo lib. 15. suæ Geographiæ, & Clemens Alexandr. lib. 1. Stromatum ex 3. Megasthenis Indicorum lib.
(q) Egyptiorum verò Laertius in Proemio, Diodorus Siculus in sua Bibliotheca ad illa verba-Cum primus res universa existere cæpere &c. Macrobius in 7. Saturnalium cap. 16.

58

(*a*) Hesiodum, (*b*) aliorumque Graecorum plures, & Chaos, & caeterorum Animantium, hominisque ad Dei imaginem efformatio describitur, quae & apud Ovidium in suo primo Methamorphoseos libro omnium postremum carminibus exarata invenientur. Dei rursum verbo omnia fuisse condita non Epicharmus (*c*) modo, & Platonici sed & Orphica Carmina (*d*) tradiderunt, ac supra siderum loca Dei optimi, Maximi Sedem, Aratus (*e*) & Catullus (*f*) posuerunt.

III. Vetustissimum Deum esse, atque ingenitum, nulloque principio exortum: Nec verò mundum hunc nisi pulcherrimum esse posse, cum Dei opus sit, atque ab suprema ejus mente profectum, à qua cuncta disposita sunt, spirituque ipsius, rebus vita, inspiratio, & omnia infunduntur ex veterum Disciplina. Tales (*g*) edocuit, quibus & concinunt He-

(*a*) Lini locus est celebris eo in Carmine quo Mosis verba Geneseos 1. & 2. cap. concludi videutur.
Tempore primævo simul omnia mixta fuerunt &c.
Quæque, & apud Calcidinm in Timæi explicationem, nec non multò luculentius apud Anaxagoram, nos edocente Timone Phliasio, reperies.

(*b*) Vidend. in sua Theogonia Hesiodus ad illa carmina.
Principio natum Chaos &c. ex quo, & sua deprompsit in Argonauticis Apollonius. Epicarmus quoque Comicorum vetustissimus ex receptissima traditione cecinit.
Sed Deos primum extitisse fertur, ante omne Chaos.
Mitto Aristophanis in Avibus testimonium quod nobis conservarunt Lucianus in Philopatride, & Suidas nec non Juvenalis Satyra 15., Cicero quoque de Natura Deorum, Salustius initio Belli Chatillinarii, & Plinius lib. 11. cap. 26.

(*c*) Epicarmi insignis versus est.
Et Dei à ratione.
Ratio nascitur mortalium.
Ex Platonicis verò videndus Amelii locus apud Eusebium lib. 11. Præparationis Evang. cap. 19. Cirillus lib. 8. contra Julianum, Augustinus lib. 10. de Civit. Dei cap. 19., & Tertullianus adversus Gentes, qui præcipuè Zenonis meminit, quem postea secuti sunt Cleantes, Crisippus, Archedemus, Possidonius teste Laertio in Zenone, quibus accensendi sunt Seneca epist. 65., & Calcidius ad Thimæum.

(*d*) Extant Orphica Carmina inter Justini Martyris opera, in admonitione ad Graecos, & in lib. de Monarchia; nec non apud Clementem Alexandrinum lib. 5 Stromat. & Eusebium lib. 13. praeparat. Evang. ex Aristobulo.

(*e*) Aratus ad illud Carmen. Quantus & ille videt subter vestigia Divùm &c.

(*f*) Catullus. Sed quamquam me nocte premunt vestigia Divùm.

(*g*) Apud Laertium.

siodi (a) & Orphica Carmina (b) Hominem quoque ex terrae limo formatum Hesiodus (c) Homerus (d) Calimacus (e) scripsere. Denique unum esse Principem Deum, cujus imperio universa sint condita ex omnium gentium, totiusque humani generis consensione testatur doctissimi (f) Varonis locus. Coetera verò quae integro Geneseos libro continentur vel totius Orbis efformationem, vel humani generis propagationem, aliaque id generis, homines, vel Deum spectantia, habent Berosus in Chaldaicis, Manethos in Egyptiacis, Hiromus in Pheniciis, Pausanias, Hellanicus, Hecataeus, Philostratus in Grecanicis, Plinius de Romanis, Gallis, & Italis; de Celtis veró, Indisque Dio Cassius, Justinus Martir, Strabo & Maimonides; de Calaminensibus quoque Bracmanis, & Sciamensibus, inter caeteros Ferdinandus Mendesius, Josephus Accosta, & Antonius Errera, posteritatum memoriae tradiderunt. Eadem fermè de Afris, Trogolditis, Garamantis, Etiopibus, Libiis Cirenaicis habent Eneas Gazensis, Herodotus, Diodorus Siculus, Hecátaeus, Philostratus, Plinius, Pomponius Mela, & Hieronymus. Gentes insuper, quae septentrionales Oras incolunt, Gothos videlicet, Cymbros, Scytas, Sarmatas, Germanosque hoc idem sensisse, nempe Deum esse, authores sunt apud Stobeum, Silius Italicus, Valerius Maximus, Robertus Scheringhius Keislerius; deinde

verò

(a) Hesiodus loc. supracit.
(b) In Orphicis Hymno noctis.
(c) Hesiodus ad illa Carmina.
Mulciberumque moras jubet omnes solvere & undas.
Commiscere solo, atque humanam imponere vocem.
(d) Homerus Hyliados lit. H. Insignis hac de re est locus Euripidis apud Tullium in 3. Tusculanarum quaest. lib., quem & nos edocuit Stobaeus eo titulo, qui est de eventibus rerum fortiter ferendis.
(e) In Scazonte.
(f) Varonis locus extat apud August. lib. 4. de Civit. Dei Cap. 31.-Habetur & alius Sophoclis ad illa Carmina.
Unus profecto est, unus est tantum Deus &c.

 59

verò Samuel Pufendorfius, aliique scriptores innumeri (*a*), quorum opera sapientum manibus assiduo usu terruntur. Omnium igitur gentium sententia cum sit Deum esse, Deum omnia condidisse, & ex eo quod impiis post mortem debita inferat supplicia, justissimum esse, caeterisque id generis attributis excellere, multo evidentior sit, necesse est, haec enuntiatio: Deus est, qualibet alia, quae nonnullorum hominum solum esse perhibetur.

IV. Praeter summorum Virorum Authoritatem, qua omnium gentium, totiusque humani generis consensione monstratur, omnino, & Deum esse, incoepisse Mundum; maximi etiam ponderis sunt ea rationum momenta, quibus impossibilis mundi AEternitas comprobatur. Horum pleraque doctissimorum Virorum (*b*) operibus continentur, qui tum contra veteres, tum contra recentiores Atheos dimicavere. Si enim Mundus à parte ante à se extitisset, esset omnino independens, & necessarium: haberet ergo esse quoque independens, & necessarium à parte post; sicut enim suum esse ab nullo penderet, quam à se ipso, ita ejus conservatio ab nullo penderet, quam à se ipso; sicut igitur ipsius natura ejusdem mundi productionis est capax, ità & ejus conservationis;

(*a*) Testes, Scriptoresque, quos simul congessimus reperies citatos ab Josepho lib. 1. Antiquitatum cap. 4. Lactant., Firmian. in suis institutionibus, Eusebio passim in suis de preparatione Evang. libris illustriss. Daniele Huetio in sua Demonstrat. Evangelic. [quem tamen multa turbare, cum viris omnium doctissimis ingenuè fatemur] Natali Alexandro in Histor. Eccles. veteris Testam. art. 2. & 3. ad primam Mundi aetatem: nec non ad secundam Mundi aetatem cap. 2. dissert. 10. ubi agit de Mosis supra omnium gentium Philosopnos Historicos, & Poetas antiquitate.&c.

(*b*) Stobaeus. Budaeus. Abbadiè, in suis Operibus quae de hoc argumento scripserunt.
Hugo Grotius in suo Aureo opusculo de vera relig.
Gerdilius lib. 2. introductionis ad studium religionis.
Dorrellius à Dialogo 14. usque ad 23.
Moniglia in suo doctissimo Opere contra Materialistas.
Elizalde de vera Religione integro opere ubi profundissime Dei existentiam demonstrat, omnesque Atheorum errores barbaro quidem stylo, sed invicta demonstratione confutat.

nis; ergo si ejus existentia est necessaria, ità & conservatio: utraque igitur aeterna; totum enim cum nihil aliud sit, quam partes simul sumptae, si totum est aeternum à se: à se & aeternae partes sint, oportet; nulla porrò pars est à se aeterna sive à parte ante, sive à parte post, sive considerentur partes in individuo, sive quoad earum species; species enim cum non sint ab individuis separatae, si individua non sunt aeterna: invictè concluditur, neque species aeternas esse posse. Evidens namque est speciem quamlibet puta humanam posse interire penitùs, cùm sit suapte natura contingens, adeo ut nullam necessitatem haec intelligatur habere praeter eam, quae ipsi à sua caussa tribuitur; atqui caussa mundum producens cum omnium perfectissima concipiatur, non potest libertate carere, qua mundum producere, vel non producere quiverit. Si caussa haec liberrima potuit mundum producere, vel non producere, non habet ergo necessitatem mundus; Cum non habeat quod intrinsecè contingentiae, & destructioni repugnet. Cum igitur in eo quod existit a se, ejus esse sit cum sua natura identificatum, & non possit non minus non esse à se, quam non ab existentia cessare, in eo quoque in quo rerum species non sunt à se; sed ab extrinseca liberrima caussa contingentes, res, Mundusque ex ipsis coalescens, necessaria non erunt, & a se: erunt igitur ab alio scilicet Deo.

V. Atheistae rursum Mundi aeternitatem supponentes, supponant quoque necesse est infinitam generationum seriem. Cum igitur saltem multo probabilius sit, impossibilem esse hujusmodi infinitam seriem, multò quoque probabilius sit oportet, etiam si solo rationis nutu ducamur, Mundum non esse aeternum. Si enim Mundus aeternus esset, impossibile omninò foret quempiam nostrum oriri, aut interire; cum nullus ex hypotesi enasci potuisset Mundo in aeternum existente, nisi infinita generationum serie praetergressa. Impossibile porrò est, quod infinita generationum series labatur in dato infinito temporis spatio; impossibile namque est, & repugnans quod temporis spatium infinitum intelligatur, & sit: & tamen pertranseat; si enim pertransit, terminat; si termi-

nat,

nat, ergo terminus in infinito: nullus in infinito terminus, ergo nullus in infinito tempore transitus: ergo vel nulla generationum series, vel generationum series infinita impossibilis; series enim hujusmodi transeunt. In suo transitu descendendo desinunt, ut patet in iis qui & nascuntur, & intereunt. Cum igitur descendendo in termino sistat humana ratio, in eo quoque sistat necesse est ascendendo, cum non minus repugnent transitus, & praetergressio in infinito tempore descendendo in serie generationum, quam ascendendo, utraque enim temporis infinitate comprehenditur (*a*).

VI. Esse insuper praestantem aliquam, aeternamque, naturam, eamque suspiciendam, adorandamque, pulcritudo Mundi, ordoque coelestium rerum fateri cogit. Quid enim potest esse tàm apertum, tamque perspicuum cum coelum suspicimus, coelestiaque contemplati sumus, quam aliquod esse praestantissimae mentis Numen, quo haec regantur, & gubernentur (*b*)? Quis namque est, qui cùm tàm certos Coeli motus, tam ratos astrorum ordines, tàmque omnia inter se connexa, aptaque viderit; neget his ullum inesse Deum, eaque casu fieri dicat, quae quanto consilio gerantur, nullo consilio assequi possumus? An cum machinatione quadam moveri aliquid videmus, ut spheram, ut horas, ut alia permulta non dubitamus quin illa opera sint rationis: cum autem impetum coeli admirabili celleritate moveri, vertique videamus, constantissimè conficentem vicissitudines anniversarias, dubitamus quin ea non solum ratione fiant, sed etiam excellenti quadam, Divinàque ratione? . . . . . Terra quoque universa cernatur . . . . . . solida, & globosa, & undique ipsa in sese nutibus suis conglobata, vestita floribus, herbis, arboribus, frugibus, quorum omnium incredibilis multitudo insatiabili varietate distinguitur. Adhuc fontium gelidas perennita-

---

(*a*) Vidend. hac de re doctissimus Gerardus Joannes Vossius lib. 1. de origine, & progressu Idololatriæ cap. 1. versus finem.

(*b*) Est hac de re insignis Ennii locus apud Tullium lib. 2. de nat. Deor.
Aspice hoc sublime candens, quem invocant omnes . . . . .
Patrem, Divumqne, Hominumque, & praesentem, ac praepotentem Deum.

nitates, liquoresque perlucidos, omnium riparum vestitus viridissimos, Speluncarum concavas latitudines, saxorum asperitates, impendentium montium altitudines, immensitatesque Camporum: Adde etiam reconditas auri, argentique venas; infinitamque vim marmoris. Quae verò & quàm varia genera Bestiarum, vel Cicurum, vel Ferarum. Qui volucrum lapsus, atque Cantus? At verò quanta Maris est pulcritudo? quae species Universi? . . . . Sic undique omni ratione concluditur, mente, consilioque Divino cuncta in hoc Mundo, ad salutem omnium, conservationemque mirabiliter administrari, ut author est Cicero (*a*) quibus, aliisque poenè innumerabilibus, quae brevitati studentes praetermittimus, vaferrimas Thomae Obesii machinationes dissolvimus, cùm vulgum asserit has quas non intelligit res deificare: hac verò ignoratione admirationem gigni, admiratione reverentiam, reverentia timorem, timore religionem.

VII. Artium; Scientiarumque adinventio, ex se Mundum hunc, aeternumque non fuisse demonstrant; Novorum siquidem saeculorum Ortu, novas artes, Scientiasque oriri conspicimus, quarum omnium & Authores, & initia noscantur. Atqui si Mundus aeternus est, hominis quoque industria aeterna sit, necesse est; solertes igitur, ingeniosique ab aeterno extitere homines, & consequenter solertiae hujus, ingeniique effectiones, artes, ac scientiae aeternae; Non aeternae monstrantur artium, scientiarumque omnium effectiones, sed determinato aevo incoepisse, suaque incrementa, vel decrementa, progressionesque in dies habere. Vicissitudines enim, fortuitique casus, quibus artes, Scientiaeque memorià excidisse dicuntur, vel universales, vel particulares fuerint necesse est. Si particulares, quomodò ex iis effectus adeò universalis effluxit, ut eorum vi occumberent omnia, atque interirent? cum igitur nulla inter universalem hunc effectum, caussamque particularem proportio intelligatur, infortunia hujusmodi universalia dicenda sunt. At praeterquamquod universales exundantium aquarum excursus, quibus scien-

(*a*) Cicero lib. 2, de Natura Deor.

ſcientiarum , artiumque interitus , Athei adſcribere conſuèverunt, ſecundùm naturae vires, atque Idroſtàticae leges impoſſibiles demonſtrantur, nihilominus etiamſi poſſibiles concederentur: Nulli tamen ſanae mentis homini ſuadebitur illud eſſe eventu probabile, quod per aeterna ſaecula non evenisſe depraehenditur; aut enim calamitates hujuſmodi totum humanum genus interemerunt, aut penè totum? Non primum, ut fatentur Athei. Secundum ergò. Si ſecundum quaeritur qua ratione, qua vi non totum? quis tot tantiſque malis limites fixerit; ne ultra terminos hujuſmodi vagarentur, ſicque interirent omnia? Rurſumque ſi hoc ſecundum: Non penitus igitur artium, ſcientiarumque memoriae occidere debuerunt; incredibile omninò cum ſit in eorum numero qui mortem, cladeſque exundationibus, ac calamitatibus hiſce invectas evaſero, admodum ingenii hebetes extitiſſe omnes, ut nihil omninò artium, ſcientiarumque, quas ab ſuis majoribus hauſerant, una cum liberorum propagatione, ſicut omnes duce natura vehimur poſteritati non reliquiſſe, nihil veſtigii, aut volae liberis artium, ſcientiarumque tradidiſſe.

VIII. Neque verò haec argumenta, rationeſque, vel minimum infirmant difficultates, quas contra proferunt Athei, cujuſmodi ſunt, primò: ex nihilo nihil effici poſſe, contra quam tamen ex nihilo inclamat effectio mundi: Secundo omnes naturae leges eò nos vehunt, ut entia ſine neceſſitate non multiplicentur, cùm nullus igitur mortalium uſquemodò tam excellens logicus extiterit, qui hypòteſim qua mundi aeternitas conſtituitur, *in terminis* repugnantem oſtenderit, ut inde inferret ab aliqua efficienti Cauſſa productum, quae Deus dicatur; potuit, ſiquidem inquiunt, mundus à ſe aeternus eſſe, illud jure concluditur nondum potuiſſe hujus ſupremi Entis neceſſitas demonſtrari. Si non neceſſarium hujuſmodi ens? non igitur admittendum. Tertio: ab perfectiſſima omnium Cauſſa, qualem Deum dicunt mundus iſte eſſe non poteſt. Quomodo enim inquiunt à Deo eſſe poteſt mundus, cujus innumerae partes non ſuperfluae modò ſint, ſed & maximè noxiae. Cum igitur ad haec turpiſſima Divinam Sapientiam deici quam maximè indecorum ſit, dedeceat quo-

que necesse est Deum mundi hújus opificem dici . At nihil sanè verendum quam ne nimis diligenter inquiramus in ea quae ab hisce hominibus isto modo memoriae sunt ineptissimè prodita; multa enim ab ipsis quaeruntur , non ut veritatem suo lumine collocent , sed ut veritati ipsi invidiam creent , atque tenebras offundant. Difficultatibus igitur iis, quas protulimus aliisque id generis , quas forte proferre possent sic respondemus. Primam in his solum quae naturae viribus fiunt locum habere conspicimus , cum nullus usquemodo sapientum virorum extiterit , qui hoc axiomate: Ex nihilo nihil, fit Divinam Omnipotentiae vim certis limitibus coercendam duxerit. Secundum Argumentum praeter manifestam, ut ajunt principii petitionem, pleraque, & quidem gravissima absurda continet, hoc enim modo procedit Argumentatio . Mundus potuit esse ab aeterno à se; ergo non dependet à Deo, qua consecutione nihil ineptius. Vel enim in sola mundi possibilitate sistimus, & sic absurdissima errata complectitur consecutio, probaret siqúidem ex gratia: Possibile est ex fortuito Athomorum Concursu Anglicum Orologium affabre elaboratúm posse coalescere: coalescit ergo. Hoc qui existimat fieri potuisse, non intelligo cur non idem putet si innumerabiles unius, & viginti formae litterarum vel aureae, vel quales libet, aliquo conjiciantur posse ex his in terram excussis Annales effici Ennii, ut deinceps legi possint : quod nescio an ne in uno quidem versu possit tantum valere fortuna . Possibile est animantia rationis usu Carentia variis modis effari, atque omne illúd quod maxime proprium est optimae, praestantissimaeque naturae suis motibus conficere ; effantur , & conficiunt ergo. Mitto coetera quae indigna sunt ut referantur: Cum ex eo, vel solum axiomate confutentur, quo dicitur. Ab potentia ad actum non valet consequutio. Adde huc quod Atheorum argumentatio principium petit manifestissimè; cum enim arguunt: Mundus possibilis ab aeterno fuit, ergo fuit ab aeterno: hunc sensum reddunt. Mundus fuit ab aeterno : fuit igitur ab aeterno : equipollent siquidem , & Synonima, sunt in Atheorum hypotesi de mundi aeternitate propositiones. Mundus fuit possibilis ab aeterno : AEternus

igitur.

igitur . Impossibile namque est distingui , secernique aeternam mundi possibilitatem ab aeterna mundi existentia . Haec igitur cum ità sint reddent eum , quem explicuimus sensum. Mundus fuit ab aeterno , ergo fuit ab aeterno ; quae consequutio ad summam impudentiam usque ineptissima est, atque stultissima . Opposita vero nostra argumentatio jure concludit . Mundus non potuit esse ab aeterno : non fuit igitur aeternus , ex repugnantia siquidem potentiae jure repugnantia actus infertur . Adde , quod quemadmodum haec nostra consequutio valere dicitur quia antecedens ex superioribus à nobis demonstratum supponitur , ità Atheistarum nihil uspiam , nisipriùs antecedente demonstrato concludet , quo dicitur · Mundus potuit esse ab aeterno , quod cum nusquam usquemodo confecerint validis , firmisque rationibus corruat necesse est eorum Paralogismus . De tertio dicam breviter : Cum namque neque Atheistae , neque mortalium ullus possit vel de alicujus animalculi structura , ac membrorum compage , coeterisque proprietatibus , essentiaque plenissime dijudicare , mirum est quomodo de his judicare velint Athei ; quorum vel nullam omninò , vel exiguam admodum cognitionem habent. Illa igitur , quae vel turpissima , vel abjectissima , & contemptibilia dicuntur , mirificè ad mundi hujus ornatum , decoremque conducunt , si ea non in se tantum , sed ut cum universo comparantur , metiri velimus ; proindeque neque suis carent utilitatibus , neque Divinam virtutem sapientiam , ac bonitatem dedecent .

IX. Ab hisce verò minimè nos removere debet quod mala pleraque succedentium sibi temporum cursibus , sive hominum malitia , sive eventibus , fortuitisque casibus contingere perspiciantur . Cum enim Deum omnium esse caussam definivimus semper ea ipsum confecisse intelligendus est, quae verè subsistunt inquit Ugo Grotius (*a*) nihil enim prohibet , quominus ipsa , quae subsistunt , deinde caussae sint accidentium quorumdam , cujusmodi actiones habentur . Deus hominem , mentesque sublimiores homine effecit cum agen-

 di

(*a*) Lib. 1. de vera relig. n. 8.

di libertate, quae agendi, seseque ciendi libertas non modo vitiosa non sit, sed praestantissimae, optimaeque constitutae naturae proprietas, quae suapte vi & si in aliquid vitiosum converti possit, vitiosa tamen, & turpis minimè dicitur, adeò ut hujus generis mala, quae ab ipsa proficisci saepenumero possunt, Deum authorem habere omninò impossibile sit. Caetera quoque mala, quae poenae dicuntur, cum vel ad Emendationem hominis, vel ad ipsius profectum in virtute, justamque criminum punitionem ordinentur, nihil vetat quinimò quam maximè decet à Deo exoriri sicut à bono medico ingratum sapori Pharmacum.

X. Inter argumenta potissima, quibus unius Dei existentia monstratur, prophetiae donum, ac miracula caetera continentur. Si enim in mundo, vel unum dumtaxat miraculum ab hoc supremo omnium numine, quod Deum dicimus effectum fuisse probatur, corruit penitùs Atheistarum hypotesis. Si namque vel unus dumtaxat homo ex mortuis ad vitam revocatus est, cum ab nulla naturae vi proficisci potuerit hujusmodi suscitatio, ab superiori Caussa prodierit necesse est; vitam enim mortuis Cadaveribus restituere tam difficile est, quam ejusdemmet vitae spiraculum, lapidibus, caeterisque vita, sensuque carentibus infundere, atque inhalare. Tantam porrò naturæ vim inesse, ut lapidibus vitam conferat, caeterisque sensu, spirituque carentibus, nullum Atheistarum Arbitror defensurum. Mosis porrò miraculorum, & Josue ne opus quidem est testimonia referre; cum cuique prudenti credibile minimè videri debeat Moysem, & Josue, qui non Egyptios tantum hostes habuit, sed & plurimas alias gentes Idumaeos, Arabas, Phenicas, de Dei existentia, deque sui temporis rebus, ea praedicasse quae vel superiorum memoria falsitatis revinci facilè possent, aut pugnantem sibi haberent persuasionem veterem, atque communem, aut quae viventium tunc temporis hominum ferè omnium testimoniis refellerentur. Et tamen Mosis, ac miraculorum, quae per ipsum operatus est Deus meminerunt Diodorus Siculus (a) Stra-

(a) Diodorus Siculus lib. 1. suae Bibliothecae.

Strabo (a) Plinius (b) Cornelius Tacitus (c) & post eos Dionisius Longinus (d) nec non ex Trogo Pompeo Justinus (e) Sequentium vero temporum miracula ut Eliae (f), Elisaei, ac reliquorum minus conficta videri debent, quod & innotuerit tunc magis Judaeorum gens, & ob Religionis diversitatem vicinis Populis odiosa maximè redderetur; quorum plurimum interfuisset calumniam detegere, ac in Judeorum contemptum mendacia hujusmodi propalare. Jonae (g) quoque historia, qua ejus in ventre coeti trium dierum, noctiumque permansio describitur, est apud Lycophronem, & Eneam Hazoum, nisi quod adnotante Ugone Grotio Jonae suppositum nomen Erculis invenitur, cui semper splendidissima quaeque ac magnifica tribuere veteres solitos notavit Tacitus (h) Unde, & Julianus (i) Judeorum non minùs quam Christianorum hostis infensissimus historiarum evidentia fateri coactus est viros Divino Spiritu refertos inter Judeos fuisse Moysem, & Eliam, ad quorum Sacrificia comburenda ingenti Miraculo ignis e Coelo delaberetur. Futurarum quoque rerum praedictio Dei existentiam mirum in modum demonstrat; intueri enim, atque conspicere ea quae non modo sunt, ac fuerunt, verum etiam ea quae futura sint omnino Divinum puto, cum ad futura, hominum mentes caecutiant, ut habet vulgatum Pindari axioma; hinc futurarum rerum praedictio ab Latinis Divinatio dicitur, & Isaias Propheta enuntiate inquit quae ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos. Harum verum praedictionum plurimae sunt, & apertissimae apud Judeos, ut de orbitate ejus, qui Hiericun-

tem

(a) Strabo lib. 16. suae Geographiae.
(b) Plinius libro 33. cap. 1.
(c) Tacitus libro Historiarum 5.
(d) Dyonisius Longinus de sublimi dicendi genere.
(e) Ex Trogo Pompeo Justinus libro 36. cap. 2.
(f) De Eliae, & Elisaei Prophetia scriptum ab Eupolemo librum refert Eusebius lib. 9. praeparat. Evangelicae cap. 30.
(g) Apud Tzetzem., & Eneam Gazensem.
(h) Tacitus ubi de Ercule. Tacito consentiunt Servius, & Varo.
(i) Julianus lib. 3. apud Cyrillum.

tem (*a*) excitaret: de templo Belis diruendo per (*b*) Josiam Regem trecentis, & amplius annis priusquam res eveniret. In Isaiae (*c*) quoque libro Cyri nomen, atque imperium ducentis annis antequam orirentur, commemorantur praedicta. Caldaici rursum Imperii ruinam, atque interitum: potentiam vero Medorum, Persarum, Graecorum, & Romanorum, odia, ac pericula quae ab Lagidis, & Seleucidis praecipuè vero ab Antioco illustri passuri erat Judei, prosecutus est Daniel (*d*) tàm Divino, atque illustri vaticinio, ut Porphirius (*e*) ab his nullam se expediendi viam inire potuerit, quam, ut assereret, ea quae Danieli tribuuntur post eventum fuisse conscripta.

XI. Demonstrata Dei existentia, necessariò admittenda est vera religio, qua in hoc mundo Deus iste colatur, cujus persuasio non humanae sit rationis inventio, sed Dei ipsius, naturaeque institutio. In omnium siquidem animis ab natura ipsa Dei notio, profecta continetur. Quae est enim gens, aut quod genus hominum, quod non habeat sine doctrina anticipationem quamdam Dei, ac Religionis? De quo autem omnium natura consentit id verum esse necesse est. Hanc verò quam nobis natura de Deo & Religione informationem dedit; profundissima investigatione meditatur Tertullianus (*f*), atque ex eodem Cyprianus (*g*) cujus meditationis specimen aliquod exhibent quae sequuntur. *Novum testimonium*, inquit, *advoco, imò omni literatura notius, omni doctrina agitatius, omni editione vulgatius, toto homine majus, idest totum quod est hominis....... Te simplicem, & rudem, & indoctam animam, & idioticam compello, qualem habent qui te solam habent, illam ipsam de compito, de trivio, de textrino. Imperitia tua mibi opus est, quoniam aliquantulae peritiae tuae*

(*a*) Conferenda sunt simul cap. 6. Josue, & cap. 16. lib. 1. Regum v. 4.
(*b*) Josephus lib. 10 Judaicarum Antiquitatum cap. 5. & l. 3. Regum cap. 13. v. 2.
(*c*) Isaiae cap. 37. & 38. 39. & 51. Hujus Prophetiae, ejusque complementi testimonium vide apud Eusebium lib. 9. praeparat. Evangelicae cap. 39.
(*d*) Daniel. cap. 11. v. 32., & 39. ac per totam ferme Prophetiam.
(*e*) Porphirius apud S. Hieronymum in Danielem.
(*f*) Tertullianus lib. de Anima.
(*g*) Cyprianus lib. de Idolor. vanit.

tuae nemo credit. Dic testimonium palàm: nam tè quoque Domi, & foris audimus palàm: quod Deus dederit, si Deus voluerit. De natura quoque Deì, quam praedicamus non te latet. Deus bonus est, Deus benefacit ..... benedicat te Deus, Deus videt omnia. Usque modo Tertullianus. Huc quoque, & illud redit quod cum inevitabili mortis periculo, quod nullo modo evadere possumus arctissimis angustiis premimur, ante omnem mentis deliberationem coelum suspicimus, manusque, & oculos ad sydera tollimus, Superius aliquod, ac praepotens auxilium, quod Divinum appellant confidentissime deposcentes; quae omnia exercitia cum sint religionis, Divinique Cultus, religio quaedam existat, oportet. Profundiora multa hac de re videri poterunt apud doctiss. Patrem Michaelem Elizalde (*a*) ex inclita Societate Jesu scriptorem.

XII. Certissima habemus quoque media seù, ut ajunt, Criteria, ad veram Religionem hanc inveniendam. Quibus Academicorum, & Scepticorum aberrationes meritò castigantur, & confutantur. Horum Criteriorum primum illud est: Omnes religiones inter se contrarias, pugnantesque simul veras esse non posse. Contradictoriarum siquidem ea natura est, atque conditio, ut verae simul esse non possint.

XIII. Secundum Criterium, & quidem potissimum hac regula continetur: non omnium rerum quaerendam, vel petendam semper dimonstrationem, ac probationem; sed in probando ad aliqua tandem deveniendum esse, quae ut suapte natura indemonstrabilia admittantur; in his siquidem, de quibus judicat homo sine arte, sine industria, sine investigatione, sed solo naturae sensu, in his non errat, neque ut ab errore arceatur, aut probationibus, aut demonstrationibus indiget. Quaenam verò sint, de quibus hoc modo judicat homo, omnium Sapientum consensione respondemus, ea esse prima, & universalissima principia, quaeque & lumine naturae nota dicuntur, atque in his hominem non erra-

(*a*) P. Michael de Elizalde lib. de forma ver. relig. queren., & invenien. quaest. 1. §. 4. &c.

errare. Error enim est humanae mentis falsa de aliqua re conceptio, quae sine discursu esse non potest: est porrò discursu, ac investigatione qualibet prior natura; non est igitur in primis naturae principiis errori subjecta natura. Quapropter meritò haec prima principia in illud tanquam omninò primum resolvuntur, videlicet quod natura, à quà immediate profluunt, & Deus à quo immediatè est ipsa natura neque fallere, neque falli possunt.

XIV. Ex hisce illud aliud Criterium spontè fluit. Si pro omnium naturalium Disciplinarum generibus Deus prima quaedam principia indidit, quibus earumdem disciplinarum veritates pleraeque invenirentur, multo potiori jure tribuenda fuerunt, hominum generi, prima quaedam Religionis principia; haec enim ea disciplina est, qua ipse adoratur, & colitur.

XV. Habitis primis hisce principiis verae religionis inveniendae, reperiundaeque: invictè concluditur. Invenibilis est igitur vera religio. Haec verò inveniri non potest solo naturalis discursus lumine, neque quarumcumque naturalium disciplinarum ope, atque vi inventa per tot saecula reperitur. Si igitur inveniri ex una parte potest, ex alia verò solis naturae viribus nusquam reperitur inventa, & consequenter nec invenibilis: admittendum erit aliud rursus principium, quo certo, & infallibiliter haec vera religio inveniatur. Hoc autem nullum aliud esse potest praeter revelationem Divinam; ad inveniendam igitur reperiundamque veram religionem necessaria est revelatio Divina, quod totum invictis iis rationibus nititur, quas saepenumerò repetit S. Thomas (*a*). Primo videlicet quià homo ordinatur ad Deum sicut ad quemdam finem, qui comprehensionem rationis excedit, secundum illud Isaiae 64. Oculus non vidit, Deus absque te, quae praeparasti diligentibus te; finem autem oportet esse praecognitum hominibus, qui suas intentiones, & actiones debent ordinare in finem, unde fuit necessarium homini ad salu-

(*a*) S. Th. 1. part. quaest. 1. art. 1. & 2. 2. quaest. 2. art. 3. & 4. & 1. contra gent. cap. 4. & 6. & quaest. 14. de verit. art. 11.

salutem quod ei nota fierent quaedam per revelationem Divinam, . . . quae rationem humanam excedunt. Secundo quia veritas de Deo per rationem investigata à paucis, & per longum tempus & cum admixtione multorum errorum homini proveniret, ut igitur salus hominibus, & convenientius, & certius proveniat, necessarium fuit, quod de Divinis per Divinam revelationem instruerentur (*a*).

XVI. Revelatio haec quam ad veram religionem dicimus necessariam in nulla ex iis Religionibus in quas totus Orbis distrahitur, inveniri potest praeterquam in sola Christiana. Quod ex praecipuarum Religionum natura facile perspici potest. Et primo quidem ex natura Religionis Idololatricae, quae innumerabilibus penè argumentis vanissima demonstratur, & cum ipso rationis lumine quam maximè pugnans. Hinc meritò factum est, ut veterum sapientum consuetudo Deum potiùs, quam Deos diceret, cum serium aliquod promeretur. Cum jurant, inquit Lactantius (*b*), & cum optant, & cum gratias agunt non Jovem, aùt Deos multos sed Deum nominant; adeò ipsa veritas cogente natura ab invictis peccatoribus erumpit. Lactantio consentiunt Seneca (*c*), Maximus (*d*) in Epist. ad August., & Macrobius (*e*) in Somnium Scipionis. Onati quoque Pittagorici in Stobaei Eclogis extat celebre testimonium, cui favent, & Nicomachi Gerasenī apud Fotium, & Platonis in Epistola ad Hermeam, & Coriscum loca, quo verò pacto naturae lumine unum esse Deum cognoscamus Lactantius ostendit (*f*), nec non SS. Patrum plerique cum adversus Polytheos dimicare inveniuntur. Sed acutius Scolastici, inquit Gerardus Vossius, atque in his Thomas Aquinas, quem vide contra gent. differentem lib. 1. cap. 2. supra 40., & quae ibidem adnotavit Ferarien-

C

(*a*) Vidend. hac de re doctissimae Animadversiones Gerardi Vossii lib. 1. de origine, & progressu Idolatriae cap. 4.

(*b*) Lactantius lib. 11. cap. 11.

(*c*) Seneca lib. 4. de Benef. cap. 7.

(*d*) Maximus Epist. inter Augustinianas lib. olim 34.

(*e*) Lactantius lib. 1. cap. 3.

(*f*) Macrobius lib. 4. cap. 6.

rarienſis Franciſcus de Silveſtris (*g*).

XVII. Rationum igitur, quibus Polytheiſmus refellitur, prima ex illo capite accerſitur, quod impoſſibile ſit plures Deos eſſe; *Si enim ſunt Dii multi* inquit Lactantius (*b*) *dum habent ſinguli poteſtatis aliquid, & numinis ſumma ipſa decreſcit: nec poterunt ſinguli habere totum quod eſt commune cum pluribus, unicuique tantum deerit quantum ſinguli poſſidebunt*. Unde & jure concludit Tertulianus (*c*) quod *ſi Deus unus non eſt, nec eſt*. Secunda vero ratio ea eſt, qua probatur Paganorum Deos non eſſe Deos, ſed numina ab hominibus facta. Ut ſiquidem habet inpraeclariſſimo illo quod de vera Religione inſcripſit opere Auguſtinus (*d*) Polythei, aut hominum artefacta, vel manes, vel Demones, vel elementa Mundi, vel denique bruta ipſa colebant, quæ omnia indigna prorſus ſunt ut colantur. Horum Deorum omnium originem, cultuſque, ac progreſſum, Gerardus, Voſſius, & Lylius Gyraldus Ferrarienſis, inter coeteros doctiſſime, vel in ſuis de ortu, & progreſſu Idololatiae, vel de Deorum Genealogia libris, proſequuti ſunt. Tertia ratio ex eo ducitur quod inhoneſta adeo & turpia Dii gentium operati ſunt, ut non divinam naturam modo, ſed & homines, non omnino brutales dedeceant. Quapropter Auguſtinus (*e*) *Deos gentium, ait, innotuiſſe magis per eorum crimina quam per eorum merita*. Cum igitur hiſce, aliiſque abſurdis Polytheorum Religio ſcateat, Divina revelatione, contineri non poteſt.

XVIII. Cum non minora quoque Pantheyſmi, quinimò abſurdiora commenta ſint; hic quoque rejiciendus eſt; *qui enim Mundum iſtum viſibilem ſummum Deum eſſe opinabantur* admo-

---

(*a*) Voſſius de origine, & progreſſu Idolatriae cap. 2. lib. 1. ubi. Vir verè doctus S. Thomae Aquinatis, Magiſtri ſentent., caeterorumque Scholaſticor. non per contemptum, ut Blaterones, ac Scioli noſtri temporis, ſed honoris cauſſa meminit.

(*b*) Lactantius lib. de Ira. cap. 11.

(*c*) Lib. 1. contra Marcionem cap. 3.

(*d*) Auguſtinus lib. de vera Relig. cap. 55.

(*e*) Lib. 7. de Civitate Dei cap. 27.

admonebat apud Augustinum (*a*) Socrates, *turpitudinis suae docent esse consequens ut quilibet lapis tanquam summi Dei particula coleretur: quod si execrarentur, mutarent sententiam & unum Deum quaererent, quem solum supra mentes nostras esse & a quo omnem animam & totum istum Mundum fabricatum esse constaret.*

XIX. Maumethi Religio, & ipsa fabulosa cum sit, impia, ac superstitiosa, falsa quoque omnino esse debet. Videamus enim quid invenerit Maumethes? aut quae tandem hujus Misteria? Haec igitur quae Maumethani probant tantis offusa sunt tenebris, ut ne scintillam quidem rectae rationis ullam, ad verae Religionis lucem adspiciendam, contuendamque nobis reliquerint; Surà enim primà (*b*) tam apertè perspicuèque, & perversa, & falsa sequtus est Alcoranus, ut in caussa sint, me non modo non diffidere ut ei respondere possim, verum ut me quoque taedere saepenumero, pudoreque suffundi in horum confutatione quae humanitati infamiae sunt sempiternae, aeternaeque ignominiae, persentiam. Ineptissimum illud primum agrediar quod de octoginta mille Mundis a Deo conditis fabulatur. De stupenda autem magnitudine horum mundorum agitur in Libro Septenariorum Doctoris Abdal-Raman Hamdajensis; Confutationis fabulae hujus specimen aliquod exhibent, vel sola verba quae Surà prima proëmiali continentur. Hæc autem sunt: Dixit Said Almosareb. Deus habet mille Mundos: sexcentos in Mari, & quadringentos in Terra. Et dixit Aldahak sunt inter eos trecenti, ac sexaginta Mundi, quorum incolae discalceati sunt, ac nudi, nec cognoscunt illum qui creavit eos; Sexaginta autem ipsi vestibus induuntur. Et dixit Abu Sayd Adriensis: Deus habet quadraginta millia Mundorum quorum unus est hic Mundus ab Oriente ad Occidentem. Et dixit Mocatel filius Soliman. Sunt octoginta ta millia Mundorum. Quadraginta millia in terra, & quadraginta millia in mari. Si autem vellem explicare hujusmodi Mundos & quae sunt in eis, indigerem mille voluminibus

 quo-

(*a*) Libro de vera Relig. cap. 2.
(*b*) Ex Surà prima proëmiali.

quorum quodlibet mille paginas contineret. Et dixit Kaab Alahbar: nemo potest numerare Mundos nisi Deus. Mitto verecundiae & Modestiae gratia turpissima quae habet Alcoranus Surà 2. cui titulus *Vacca*, & sequentibus, de Puellis & adolescentibus, de Paradiso, de Hortis, de Fluminibus, & Pomis, de Noe cum Diluvio, de Camela portentosa, de Loth cum Sodomitis, de Daemonum gratitudine erga Deum, de exorthatione facta Daemonibus a Mahomethe, ut ad Deum ipsum converterentur, de Geniis seu Daemonibus qui Audientes lectionem Alcorani a Maometho conversi sunt ad suam Sectam; Quod signa Judicii sint destitutio Camelarum, & congregatio ferarum: De Dimissione, ac multiplicatione uxorum, effraenique Polygamia, de crudelitate, Violentia, Injustitia, Tyranide, atque hujus generis penè innumerabilibus de quibus videndus Meracius (*a*) ad Alcorani confutationem; quaeque & retulisse solum, plenissime confutasse, est adeo enim absurda sunt, ut ne minimum quidem probabilitatis praeseferant.

XX. Tota igitur difficultas ad Religionem Judaeorum & Christianorum reducitur. In quarum altera videl. adeo contineatur Revelatio divina; ut sola veram Religionem constituat. Quæ difficultas ut tollatur demonstretur primum oportet, Religionem Judaeorum olim veram fuisse Religionem, & per consequens iis in libris, qui Canonici vocantur veram extare, & extitisse revelationem.

XXI. At quia hujusmodi revelatio Judaeorum religione contenta umbram solum habebat futurorum bonorum, non ipsam rerum imaginem; omnia enim in figura Messiae venturi, hoc est Christi contingebant illis, hac inquam divina revelatione penitùs in Messia, ejusque Evangelica lege completa, cessavit umbratilis illa lex, unde & sola Christi Religio, non verò Judaica Divinam continens revelationem, est vera Religio.

XXII. Quomodò autem Judaeorum Religio Divinam continens revelationem desiisse probetur, ab ea pendet demon-

(*a*) Meracius in Prodromo ad Alcorani confutationem.

monstratione qua Messias ostenditur advenisse. Judaei siquidem omnes fatentur tunc legem Mosaicam desituram cum Messias advenerit, ob rationem eam, quam supra tetigimus quia videlicet lex Moysis umbra, & figura est, & Evengelicae legis, & futuri Messiae. Ut ergo hasce omnes revelationes adimpletas esse monstremus, atque inde Mosaica Religio ostendatur cessasse, demonstretur primum necesse est venisse Messiam.

XXIII. Haec veritas ex Jacobi vaticinio primum evincitur, quod sic habet: Non auferetur Sceptrum de Juda & Dux de foemore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium; Vel ut ex variis versionibus vertit Gotofridus Valandius (a): Non absedet imperium à Juda, & Praetor, vel Magistratus è medio Civium ejus donec venerit Conditor Pacis, & ejus imperium universale. Authoritatum enim Sacrarum è veteri foedere vix ulla Christum luculentius exserto velut digito designat, eum Jesum Nazarenum esse demonstrans, atque inde & Christianorum fidem solidius firmat, validiusque Judeorum pervicaciam confutat: Qua de re videndi Raymundus Martini, Galatinus, Paulus Altingius, aliique.

XXIV. Huc redit vaticinium Danielis de Septuaginta Ebdomadibus, quod sic habet: Ab exordio precum tuarum egressus est sermo ....., Septuaginta Ebdomades abbreviatae sunt super Populum tuum, & super Urbem sanctam tuam, ut consumetur praevaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, & Animadverte ab exitu sermonis, ut iterum edificetur Jerusalem usque ad Christum Ducem, Ebdomades septem, & Ebdomades sexaginta duae erunt, & rursus edificabitur Platea, & muri in Angustia temporum. Et post Ebdomades sexaginta duas occidetur Christus, & non erit ejus Po-

(a) Gotofridus Valandius in sua Peculiari disert. ad cap. 49. Genes. tom. 1. Tucsanri differt. elegant: ad Selectiora, & illustri veteris, & novi Test. loca: Ultrajecti 1601.

Populus qui eum negaturus est. Et civitatem, & Sanctuarium dissipabit Populus cum Duce venturo, & finis ejus vastitas: & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis Ebdomada una: & in dimidio Ebdomadis deficiet Ostia, & Sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis: & usque ad consumationem, & finem perseverabit desolatio. Quamvis porrò in hoc explicando oraculo maximè inter se dissideant, cùm Hebraeorum, tum Christianorum interpretes ob profundissimam obscuritatem, qua tenebris veluti circumfusis offunditur, ejus tamen complementi veritas hoc nomine haud quaquam periclitatur; ut enim observavit Rabi Aben Ezra (*a*) Et si explicatio Septuaginta Septimanarum illarum, longe difficillima est, atque insuper ut addidit Rabi Lusitanus in coloquio Mittelburgensi temerarium sit Danielem interpretari, nihil tamen impedit, quin in Christo plenissime completum inveniatur; observat siquidem Johannes Frischmutius (*b*) quod quamvis in Cronologicis quaedam planè dubia, vel inexplicabilia, & intellectu difficillima occurrant ob monumentorum Persicorum defectum, unde annorum qui hic memorantur, Calculus praecisè inchoandus, & per quorum aetatem, atque imperia deducendus sit costare possit; Adeoque magna adhuc contentione de gravissima quaestione illa initio nempe medio, & fine septimanarum digladientur, Cronologi, & Interpretes: Complementi tamen veritas eo nomine ut diximus haud quaquam periclitatur. Neque enim indubium ullo praetextu vocari sensus verborum potest, cùm ad fidem hujus Oraculi exactissima certitudo Cronologiae, necessaria non sit. Unde à quocunque tandem restaurandae Urbis, aut templi edicto, numerandi exordium sumpseris, sive Cyri, sive Darii, sive Arthaxersis, septuaginta illae Septimanae, multis retro saeculis elapsae deprehenduntur.

XXV. Illud alterum est simili huic, quod habet vaticinium,

(*a*) Rabi Aben Ezra Comen. in cap. 9. Danielis.
(*b*) Jo. Frischmuti in sua peculiari differt. de Vatacinio Danielis cap. 9. §. 1.

nium, Agaeus (*a*) de futuro Messia, verbis quae sequuntur: Haec dicit Dominus Exercituum adhuc unum modicum est, & ego commovebo Coelum, & Terram, & Mare, & Aridam, & movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus: & implebo domum istam gloriâ dicit Dominus Exercituum . . . . . . Magna erit gloria Domus istius novissimae plusquam primae dicit Dominus. Hujus vaticinii interpretationes varias, quas non modo Rabini, ut Rabi Salomoh, & Rabi David, Kimchi, atque interpretes nonnulli, ut Junius, & Tremelius excogitarunt, hic non morantes solum illam, quam conatu omni invehere studet Rabi Abarbanel (*b*) de tertii Templi, non verò de secundi gloria, tantò magis reprehendimus, quantò est Judaeis recentioribus acceptior.

XXVI. Mitto coetera, quae de Christo praeclarissima sunt Prophetarum oracula, & pro hujusce demonstrationis Coronide, de Adventu Messiæ testimonium illud Josephi (*c*) profero, quod habet in suis Antiquitatibus. Eo tempore inquit, nempe Johannis Baptistae, fuit Jesus vir Sapiens, si tamen virum illum oportet dicere; erat enim mirabilium Operum Patrator, & Doctor hominum eorum, qui libenter vera suscipiunt, plurimis quoque tàm de Judaeis, quàm de Gentibus sui habuit sectatores, & credebatur esse Christus. Cum invidia nostrorum Principum Cruci eum Pilatus addixerit; nihilominùs qui primum dilexerunt, perseverarunt; Apparuit enim eis tertia die vivens. Multa haec, & alia mirabilia Carminibus Prophetarum de illo vaticinantibus narrantur, & usque hodie Christianorum gens ab ipso sortita vocabulum non defecit. Quamvis verò maximis in disceptationibus inter se versari Criticos circà hunc locum animadverterim, nullus tamen diffiteor testimonium hoc Josephi verè genuinum esse. Pro genuino siquidem habendum haec omnino suadent:

1. ejus

(*a*) Agaeus 2. vers. 7.
(*b*) Abarbanel in Libello Maschmiach Jeschuah. Hac de re videndi Frischmutius in peculiari disert. de gloria Templi Secundi; Boccius in disert de tertio templo à Rabinis conficto.
(*c*) Josephus lib. 18. Judaicarum antiquit.

1. ejus Commemoratio apud Eusebium, Hieronymum, Ruphinum, Isidorum Pelusiotam, Sozomenum, Freculphum, Suydam, Tritemium, Galatinum, Junium, Usserium, Vossios; Spanhemium, Baronium: Tillemontium, Natalem Alexandrum, aliosque penè innumerabiles: 2. Fraudis Jam pridem nulla criminatio: 3. ex Codicum omnium Josephi sive calamo exaratorum, sive Typis impressorum, perpetuò, constantique in eo retinendo consensu: 4. Josephi candor, fides, & cura in tradenda hujus temporis historia: 5. quod memorentur Christo inferiores Johannes Baptista, & Jacobus, atque de hoc ultimo scripserit fratrem fuisse Jesu, qui Messias dictus est, quem & consequenter, ut multo notiorem, illustrioremqae cognoverat: 6. Locus admodum appositus, de Jesu scribendi aliquid cùm de Pilato ageret: 7. Orationis textura, idem dictionis color, talis videlicet, qualis Hellenistae Josephi esse solet, nulla in contextu lacuna, vel partium julca dissonantia, ut accuratissimi viri Spanhemius (a), & Paggius (b) suis animadversionibus observarunt. Ex quibus omnibus cùm abundè satis demonstratum sit venisse Messiam, omnemque Divinam revelationem in ipso completam esse: Consequutio illa sua sponte fluit religionem Judaicam non ampliùs esse veram Religionem.

XXVII. Jure igitur tandem nos deduxit Oratio ad Religionem hanc, quae à Christo Domino nomen sortita usque in mundi finem est perseveratura. Antequàm verò de ipsâ institutio quaequnque tradatur primò sanciendum est, ipsum non modo fuisse, ut diximus, verum Messiam, sed verum insuper Deum, & verum hominem.

XXVIII. Atque hoc veluti fundamento jacto veritas Religionis Christianae primò apparet ex Authoris praestantia: secundò ex Sanctitate doctrinae: tertiò ex admirabili hujus propagatione: quartò ex miraculorum quibus confirmata est patratione: quintò ex cumulatissima omnium supernorum Charismatum copia, quibus illustrata fuit, & illustratur in dies,

(a) Spanhemius Frideric. tom. 1. introduct. ad Hist.
(b) Paggius ad Annum Christi 32.

dies, ut dono Prophetiae, Sanitatum curatione, interpretatione sermonum, in Daemones imperio, aliisque id generis bene multis. Cùm igitur prima veritas cujusmodi Deus est non possit in testimonium, atque adprobationem falsae Religionis haec admirabilia operari, Christiana Religio vera sit omninò necesse est.

XXIX. Quamvis Religionis Christianae doctrina, & verissima, & Divina monstrata sit, cum tamen ab plerisque dubitetur de libris, quibus contineri dicitur, haec quoque addubitatio, quae profectò gravissima est, tollatur oportet; quamvis enim probata Religionis Christianae veritate, probatum quoque maneat libros, ex quibus deprompta est indubiae, ac divinae authoritatis praerogativa gaudere, ita ut ei, qui de hujus Religionis & doctrinae authoritate convictus est, nullum possit subesse dubium de authoritate eorum, librorum, quibus haec doctrina continetur; Nihilominus adhuc superest demonstrandum, quinam apud nos sint isti libri, in quibus hujusmodi infallibilis Divinae Religionis veritas reperitur. Quae quidem consideratio partitione indiget; Cùm enim hujus Religionis Doctrina in Divinis libris partim contineatur in figura, partim verò manifestata jàm veritate, figuris, umbrisque cessantibus; prima consideratio esse debet de veteris testamenti libris, quibus Religio Christiana figurata conspicitur; Secunda verò de novi foederis voluminibus, in quibus doctrina ab ipso Christo Domino legitur promulgata. Atque rursum cum non omnes, sive veteris, sive novi Testamenti libri eadem excellant authoritate, eorum erit tripartita consideratio. In prima de iis agitur, de quibus nusquam est ab nostratibus Catholicis dubitatum, in secunda de iis, qui & si Divinam revelationem contineant, non tamen fuit semper aeque certa, & explorata eorum authoritas: In tertia, de iis, qui quamquam à nonnullis doctissimis viris quandoque in Sacrorum librorum numero sunt habiti, nusquam tamen Ecclesiae totius judicio in Sacrorum eorumdem Librorum Canone sunt recepti.

XXX. Hac partitione cum Belarmino (a) sic constituta;

D in

(a) Belarm. lib. 1. de verb. Dei cap. 4.

in primo Librorum ordine collocantur. Pentatheucus, liber Josue, Judicum, Ruth, Quatuor Regum, Paralipomenon duo, Esdrae, & Nehemiae duo, Job, Psalterium, liber Psalmorum centum quinquaginta, Proverbia, Ecclesiastes, cantica canticorum, Prophetae majores quatuor, minores duodecim, Evangeliornm libri quatuor, Epistolae Pauli tresdecim, Epistolae Canonicae duae, una videlicet Petri, Johannis altera.

XXXI. Secunda Classis hos continet: Hesther, Baruch, Danielis partem, Tobiam, Judith, Sapientiam, Ecclesiasticum, Macchabeorum primum, & secundum, Marci, & Lucae partes quasdam, Epistolam ad Haebreos, Epistolam Jacobi, secundam Petri, particulam Epistolae primae Johannis, Epistolam Judae, secundam & tertiam Joannis, una cum ejus Apocalypsi.

XXXII. Tertio loco, ea opera recensentur, quorum meminisse inveniuntur Innocentius primus in Epist. ad Exuperium Episcopum Tolosanum, Gelasius in Concilio Romano, Athanasius in Synopsi, aliique nonnulli ex veteribus, ex quibus tamen omnibus operibus haec solum videntur extare. Oratio Manassis, libri tertius, & quartus Esdrae, tertius, & quartus Macchabeorum, Psalmus 151. Appendix ad lib. Job, liber Hermetis, qui inscribitur Pastor.

XXXIII. Peculiares omnes difficultates prosequi, quae circa libros hosce passim occurrunt, quia longum nimis foret eas ad potiora capita reducemus, quorum primum, libros veteris Testamenti spectabit. Esse igitur hos libros eorum Scriptorum à quibus exarati dicuntur eadem ratione, eodemque jure defendimus, quo id de nostris omnino probamus. Hi autem quorum praeferunt nomina, aut Prophetae fuerunt aut viri omnium gravissimi, quorum fidem si quis nutare velit, corruat necesse est humana societas, quae gravissimorum virorum probitati, atque integritati quam maximè nititur. Neque vero de Mose repetam, quae commemoravi superius. Solum hic redarguentur, quae contra profert Spinoza in suo tractatu Theologico Politico, quaeque caeteri passim nostrae aetatis increduli objiciunt non esse videlicet quinque Penta-

theuci

theuci libros à Moyſe conſcriptos. Poſt diuturnam enim ultra trium millium annorum poſſeſſionem nemo in Moſem litigator admittitur niſi juris ſui non dubia tantum, & ambigua, ſed evidentia planè, & perſpicua documenta protulerit. Nec aliud quam apertae veritatis vis contra vetuſtum adeò Moſis jus, cui Chriſti, Apoſtolorum, Sanctorum Patrum, & univerſae Eccleſiae conſenſus ſuffragatur uſquam praevalebit. Eſt igitur Pentatheucus verè à Moyſe conſcriptus, atque in ipſo extant Oracula Chriſti praenuntia.

XXXIV. Hiſce maxima affinitate ea veritas jungitur, quâ Moſaici libri ut ſcriptura Divina defenduntur. Moyſes inſuper omnium gentium Philoſophis, Hiſtoricis, & Poetis, quorum monumentum aliquod vel ſcriptorum, vel veterum memoria ſuperſit, antiquior habetur; ejus ſiquidem tempore Cecrops AEgyptius Saytarum Colonia in Atticam traducta, ut Author eſt Diodorus (*a*) Siculus Regnum Athenienſium fundavit. Ab Cecropis temporibus Graecorum antiquitates deducit Cronographus Parius à doctiſſimo Seldeno inter Arundeliana Marmora editus, utpote poſt quem & parem illi aetate Moyſem, quae apud Graecos mirabilia narrantur, contigerunt, Deuchalionis diluvium, Phaetontis incendium, Ortus Erictonii, Proſerpinae raptus, Cereris Myſteria, Eleuſinorum inſtitutio, Triptholemi Agricultura, Europae ab Jove raptus, Apollinis nativitas, Cadmi ad Thebanos Adventus, atque iis Juniores Baccus, Minos, Perſeus, AEſculapius, Dioſcuri, Hercules, ſicut eſt a doctiſſimo Jacobo (*b*) Uſſerio ex Euſebii praeparatione Evangelica obſervatum. (*c*)

XXXV. Prophetae rurſum Philoſophis omnibus aetate Superiores inveniuntur, atque ex Moyſis, caeterorumque Divinorum Librorum fontibus Doctrinae ſuae partem non modicam hauſiſſe (*d*). Quae quidem omnia mirum eſt quantum ſplen-

(*a*) Diodorus Siculus lib. I. ſuae Bibliothecae ante primam Olimpiadem anni 780., ut ex Caſtore habet in ſuo Cronico Euſebius.

(*b*) Jacob. Uſſerius in Annalibus ad Ann. Mundi 2448. Periodi Julianae 3158.

(*c*) Euſebius lib. 10. Praeparat. Evang. cap. 9.

(*d*) Vidend. hac de re Samuel Boccardus in Phaleg., & in Hyerozoicis, Daniel Huetius in ſuo opere de demonſtr. Evang., & Jo. Gherardus Voſſius duobus primis libris de Origine, & progreſſu Idolatriae.

ſplendoris ſacris libris afferant, & quantum authoritatis vel apud incredulos ipſos obtinere debeant.

XXXVI. Liber Joſue Divinae Authoritatis eſt, & Canonicus, cui accenſetur, & Liber Judicum, quamvis hunc recentiorem eſſe, & poſt captivitatem decem Tribuum conſcriptum quidam immeritò ſuſpicentur. Liber Ruth cum appendicis loco, libro Judicum conjugatur, non diſtinctas Revelationis Divinae notas ab ipſo praefert.

XXXVII. Primum, & ſecundum Regum, & ipſos vetuſtiſſimos eſſe non Eccleſiae modo, ſed & Scriptores omnium antiquiſſimi tradidere; Eupolemus apud Euſebium (*a*) Nicolaus (*b*) Damaſcenus, Dius (*c*), Menander (*d*) Epheſius, qui tàm Regum Barbarorum, quàm Graecorum geſta conſcripſit; Canonicos inſuper eſſe, ac Divinae authoritatis ex Canone, tùm Eccleſiae, tùm Judaeorum ultrò didicimus. Eorum author incertus; non improbabilis tamen ea opinio eſt, quae à Samuele, Nathane, & Gad, Prophetis conſcriptos eſſe arbitratur. Hi duo libri inſignes continent de Chriſto Domino prophetias. Quod autem Samuelis apparitionem ſpectat Sauli factam, cum Saul Pythoniſſam conſuluit, iis aſſentimur, quorum Sententia eſt Saulem à vero Samuele ſuam, ſuarumque proximam cladem didiciſſe; quamquam Samuelis anima ventriloquae artibus avocata non fuerit, ſed Dei providentia, & imperiò.

XXXVIII. Liber Pſalm. 150. Divinus eſt. An ab uno ſolum auctore conſcriptus diſputatio omnium ſolutù difficillima. Chriſoſtomus enim, Auguſtinus, Ambroſius, Theodoretus, Caſſiodorus, Euthimius, Philaſtrius ſolum Davidem Pſalmorum ſcriptorem agnoverunt. Hilarius vero, Hieronymus, aliique Sexcenti, inquit Calmetius (*e*) non Davidem modo, ſed

(*a*) Euſeb. lib. 9. praeparat. Evang. cap. 30.
(*b*) Nicol. Damaſc. apud Joſephum lib. 7. antiquit. Judaic. cap. 6.
(*c*) Dius in Phoenicum Hiſtoria apud Joſephum contra Apionem.
(*d*) Menander Epheſ apud Theophilum Antiochenum lib. 3. ad Autholicum, Alexander Polyſtor., Menander Pergamenus, & Letus in Pheniciis apud Clemen. Alexan. lib. 1. Stromatum.
(*e*) Calmet. differt. in Authores Pſalm.

 71

ſed & alios quoque eorumdem Pſalmorum authores faciunt. Haec tamen opinionum varietas nihil impedit, quin eorumdem pars maxima Davidi tribuatur.

XXXIX. Johannis Marshami (*a*) & Johannis Spencerii (*b*) novum, inauditumque commentum de Templi Salomonici origine perhorremus. Haec ſiquidem non à ruditate gentium, non ab Egyptiaca ſuperſtitione repetenda eſt, ſed ab Dei optimi maximi conſilio, & authoritate, Davidiſque, ac Salomonis in Deum pietate, & religione. Miror Johannis Spencerii innovandi pruritum; jure enim culpatur in eo mens prophana, inquit (*c*) Criſtophorus Mattheus Paffius vanis in Sacra ab ipſo Deo dictata ſerviens, quae è lacunis, & fecibus Gentilium magno numero derivat &c. Cum igitur Salomonici templi origo innumerabilibus fermè locis Sacrarum Scripturarum, Sanctorumque Patrum authoritatibus in Dei nutum, atque conſilium referatur, nonniſi auſu temerario ex Gentilium ruditate eam accerſit Spencerius.

XL. Salomonis aeternam ſalutem terribili Dei judicio incertam habemus. Huic ſapientiſſimo Regi tres tantùm ſacros, Divinoſque libros vindicamus, Proverbia, Eccleſiaſtem, Canticum Canticorum. Et ſi enim non defuerint Critici, qui veritatem hujuſmodi in dubium verterint, horum tamen momenta teruntii facimus, cum haudquaquam mirum videri debeat in tanta ſcriptorum copia aliquem fuiſſe, qui libidine famam captandi hujuſmodi evulgare potuerit opinationes; Qua in re multa peccat Ugo Grotius (*d*), recentiorum Rabinorum fabulas, nugaſque ſecutus. Non eſt igitur Proverbiorum liber Ecloga, ex iis Scriptorum ſententiis collecta, qui ante Salomonis tempora floruerunt.

XLI. Contrà canonicam Eccleſiaſtis authoritatem nullius ponderis ſunt quae vulgò obiiciuntur argumenta. Non enim aut

(*a*) Jo. Marshanus in Can. Cronico.
(*b*) Jo. Spencerius diſſert. 40. de ratione, & orig. templi T. 2. de legib. Hebraeor. ritualib. & earum rationib. cap. 1. ſect. 1. & ſeqq.
(*c*) Paffius Theologus primarius & Cancellarius Tubingenſis diſſert. praeliminari ad Spencerii opera.
(*d*) Grotius in 3. Reg. cap. 4. & praefation. in Proverb.

aut Epicureis favet, aut immortalitatem animae in dubium revocat, aut creaturarum bonitatem calumniatur, Sed Deum bonorum omnium opificem, & cordis munditiem, & rerum caducarum contemptum, animorum insuper immortalem, aeternamque naturam in omnem fermè paginam edocet, & solum quae obiiciuntur vel ex ore Impiorum detestando profert, aùt intra virtutis limites eorum suadet usum.

XLII. Amatorium carmen esse Canticum Canticorum in gratiam filiae Pharaonis & non librum Canonicum a Salomone conscriptùm impiè comminiscuntur Castallio (a) & Ugo Grotius, cum Sacrum sit Epitalamium nuptiarum Christi, & Ecclesiae Divino Spiritus Sancti instinctu ab Salomone concinnatum.

XLIII. Difficultates, quae circà Regum Juda Genealogias sese offerunt in Regum, & Paralipomenon libris, quibus & repugnare quammaxime Matthaei, & Lucae Evangeliis videntur, etsi gravissimae existimentur, non solutu tamen impossibiles sunt.

XLIV. Temporibus Regum Judae, & Israelis in Mosaica lege, ut Dei Prophetae claruisse inveniuntur Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Micheas, Isaias, Nahum, Abacuch, Sophonias, Hieremìas, Baruch, atque omnes de Christo Domino oracula protulerunt. Ad tempora verò Salmanasaris Assiriorum Regis, à quo capta fuit Samaria, & Regnum Israeliticum eversum referenda est Historia Tobiae (b). Liber Tobiae in primo quidem Sacrorum voluminum Canone recensitus non erat, quod tamen non impedit, quin postèa sit inter Sacros, & Canonicos ab Ecclesia receptus.

XLV. Sacrae Scripturae interpretum celebris est disputatio de Sacrorum librorum per Esdram restitutione; in qua quidem tres Sententias in Scholis jam diù obtinuisse comperimus; quarum prima docet Esdram sacros libros, qui captivitatis tempore intercidisse penitus supponuntur, memoriter

(a) Apud Natalem Alexandrum dissert. 4. in quintam Mundi aetat. art. 4.
(b) Ad Annum Mundi 3283. Periodi Julianae 3993. ante Eram vulgarem juxta Usserii Calculum postquam 254. Annis stetit Israëliticum Regnum à Regno Judae sejunctum.

riter iterum scriptis mandasse. Altera Esdram unum à communi excidio Sacrorum Codicum volumen servasse, quod deinde post captivitatem transcripserit, ac postmodum Hebraeis legendum dederit. Tertia Esdram contendit recensuisse veteres Codices, quorum verba ità exactè servaverit, ut tamen non eis nimio scrupulo deservierit. Hanc autem sententiam nos ità tradimus, & explicamus, ut Esdram sacros in Babilonica Captivitate libros dissipatos, in unum collegisse, mendisque repurgasse dicamus.

XLVI. Captivitate Babilonica soluta vaticinati sunt Aggaeus, Zacharias, Malachias Prophetae, à quibus de Christo oracula praeclarissima prolata sunt, quaeque mirum in modum Christianae religionis veritatem commendant.

XLVII. Libri tertius, & quartus Regum, nec non duo Libri Paralipomenon genuini sunt, & Canonici, neque circà ipsos aliqnod est; quod magnum facessat negotium, si cum iis difficultatibus comparetur quibus undique septa sunt, quae narrantur in libro Judith, quas tamen multò convenientiori ratione solvi arbitramur, si Judithae Historiam ante captivitatem Babilonicam, Populique transmigrationem Nabucdonosoris jussu confectam ad annum circiter septimum Manassis Regis Judae consignemus, quam post è captivitate Babiloca reditum, gravissimorum virorum, praecipue verò Belarmini (a) authoritatem, rationesque sequuti.

XLVIII. Historia Esteris, quamvis & ipsa intricatissimis difficultatibus scateat, atque implicetur, eam tamen ut commentitiam, ac fictitiam, Anabaptistae, ac Luterani quidam nonnisi impiè rejiciunt. Inconsulto quoque nimis, & perperam Ugo Grotius septem posteriora capita respuit. Haec Esteris historia non improbanda ratione ad tempora Darii Hystaspidis refertur, hisque videtur Assuerus ejus Maritus.

XLIX. Liber Sapientiae Sacer est, & Canonicus, talisque semper habitus à majori Ecclesiarum parte qualis nunc ab Ecclesia universa recipitur. Ejus author incertus. Quae omnia de Libro Ecclesiastici, & de duobus Machabeorum libris primo; & secundo dicenda sunt.

L.

(a) Belarminus de verbo Dei Cap. de Judith.

L. Per temporum ſeriem demonſtratione Religionis ad Chriſtum perducta, miſſis omnibus prodigiis, quae circà ipſius nativitatem, circumciſionem, Baptiſmum, in deſerto tentationem, harumque rerum admirabiles circumſtantias contigerunt, ad ipſius Doctrinam convertimur, atque hanc excellentiorem eſſe doctrina omnium Philoſophorum, omniumque totius Mundi Sapientum dicimus, unde & ſola veros Divinitatis caracteres praeſeferat; cui ſi addatur Chriſtum non modò veritatem humanum genus edocuiſſe, ſed & prò omnibus, ac ſingulis mortuum eſſe, adeo ut per ſuam paſſionem, & mortem verè & propriè omnes à peccato redemerit, Deo Patri pro eorum culpis cumulatiſſimam exhibendo ſatisfactionem, negotium noſtrum de veritate Religionis Chriſtianae pleniſſimè conficiemus.

LI. Neque verò inconveniens fuit, ſed congruentiſſimum, quod Chriſtus in Cruce moreretur, poſt Crucem verò mortem, ac ſepulturam ingenti miraculo in vitam ſe reſtitueret, cujus Reſurrectionis teſtes fuerint ex ejus diſcipulis pluſquàm quingenti, ad quos in Reſurrectione probanda provocaverit Apoſtolus (*a*); neque verò Reſurrectioni derogat illud, quod nonnulli ſomniarunt, eam videlicet impoſſibilem eſſe, cum mortuo vitam reddi poſſe virtute illius, qui primo contulit vitam, viri omnium ſapientiſſimi ſenſerint, ut Plato (*b*) Heraclides Ponticus (*c*) Herodotus (*d*) & Plutarcus (*e*) & Rabi Bechai faſſus eſt hanc eamdem veritatem, cui praeiverunt Joſephus (*f*) & Rabi Jeudàh Haccadoſch (*g*) in libro Rabi Abraham.

LII.

(*a*) Apoſt. 1. ad Corint. cap. 15.
(*b*) Plat. lib. 10. de Republ. ubi refert reſuſcitationem Eri Amenii, cujus & meminit Valerius maximus lib. 1. cap. 8. Euſebius lib. 11. praepar. Evang. cap. 35.
(*c*) Heraclides Ponticus apud Laertium in Empedocle - Plinius lib. 7. cap. 32., à quibus reſuſcitatio Foeminae cujuſdam deſcribitur.
(*d*) Herodotus Ariſteum è mortuis excitatum tradit - Viden. Plinius lib. 7. cap. 5.
(*e*) Plutarcus in Romulo, nec non Eſichius de Philoſophis.
(*f*) Joſephus lib. 18. antiquit. cap. 4.
(*g*) Viden. Daniel Huetius tom. 2. demonſtr. Evang. propoſit. 9.

LII. Post Resurrectionem gloriosum Corpus per admirabilem Ascensionem syderibus intulit Christus, ubi ad dexteram Dei Patris sedens judiciariam de universo genere humano obtinet potestatem omnibus sive poenas, sive praemia secundum cujusque Operum conditionem retributurus.

LIII. Christo in Coelis evecto ejus legem, atque doctrinam, qui eam profitebantur scripto tradidere; sicque ad nos usque novum Testamentum pervenit; adeò ut novi Testamenti Libri, quos in Canone recenset Ecclesia tanquam divinitùs inspirati habendi sint. Neque difficultatem habet, quod vel de nonnullis, vel de eorum partibus aliquando dubitatum sit, caussa jam dubitationis ablata. Sic quamvis Hieronymi (a) tempore de ultimo Marci capite, & apud Hilarium (b) de cap. 22. Lucae, nec non rursum apud Hieronymum (c) de initio 8. capitis Evangelii (d) Johannis, ubi historia Adulterae legitur, dubietas nonnulla, atque anxietas olim extiterit, nihil penitùs refert, sicut nec refert addubitasse Erasmum (e) de testimonio, quod habetur in Epistola Johannis: tres sunt qui testimonium dant in Coelo Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt; sive enim contrà incredulos agamus, sive contra intemperantiores Criticos cum ex una parte nihil harum Scripturarum testimonia praeseferant, quod vel sit rectae rationi dissonum, vel Divinae revelationi contrarium, vel quod irrefragabili testium authoritate non comprobetur, nihil est, quo horum locorum Canonicitatem infirmet. Quod contrà Hetorodoxos, nec non contrà Morosiores nonnullos Sacrae Scripturae Catholicos Interpretes circà Epistolam ad Hebraeos, ipsam tanquam Divinam, & Pauli Apostoli genuinum foetum habentes defendimus; idem quoque de Epistolis Jacobi, Judae, secunda Petri, secunda, & tertia Johannis, ejusque Apocalypsi ferendum judicium cum Ecclesia Catholica dicimus.

(a) Hieron. in Ep. ad Hedibiam quaest. 2.
(b) Hilarius lib. 10. de Trinit.
(c) Hieron. lib. 2. contra Pelagianos.
(d) Erasmus Annot. in 8. cap. Johann.
(e) Idem Annot. in hunc locum Johann.

LIV. Ad tertium tandem voluminum genus devenit Oratio, quae vulgò Apocrifa nuncupantur, quorum superiùs sufficiens est facta commemoratio. Hos cum nusquam ut Divinos universalis Ecclesia receperit, neque nos, ut tales recipimus.

LV. Post horum omnium demonstrationem illud adhuc superest, quod plenissimè verae Religionis caussam evincat, probandum, inter tot videlicet Sectas, quibus discerpitur Christiana Religio, solam Religionem Catholicam veram esse Religionem, coeteras vero falsas. Religioni enim Catholicae solum omnes verae Religionis Notae conveniunt, cujusmodi sunt: Nota Catholicitatis, nota antiquitatis usquedum perveniatur ad Christum, absque ulla prorsus temporum interruptione, nota successionis Episcoporum ab Apostolis usque ad Nos deductorum: Unde & talis Religio jure Apostolica nuncupatur, nota consensionis Doctrinae praesentis, veterisque Ecclesiae, nota unionis membrorum cum inter se, tùm cum suo visibili Capite Romano Pontifice, nota Sanctitatis Doctrinae, ejusque efficaciae, nota Sanctitatis eorum Patrum, qui Catholicae Religionis Principes extiterunt, nota Miraculorum, nota Spiritus Prophetiae, nota in Daemones imperii, nota confessionis Adversariorum; Hae, inquam, & si quae sunt verae Religionis notae, in sola Communione Ecclesiae Romanae reperiuntur. In sola igitur Romana Ecclesia vera Religio invenitur, extra quam nulli aeternae salutis aditus pateat. (a) Cathedrae igitur Petri communione consocior. Super illam petram aedificatam Ecclesiam scio; quicumque extra hanc domum agnum comederit profanus est; siquis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante Diluvio.

L A V S D E O.

(a) Hieronymus Epistola 57. ad Damasum.